

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на тема „Билингвизъм и диглосия в Северна Ирландия, Уелс, Шотландия и Ейре“, предложен от докторантката Ирина Георгиева Митърчева за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма по Общо и сравнително езикознание*

Настоящото становище е изготвено съгласно заповед № Р 33-2967 от 13.06.2019 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ в съответствие с решението на ФС на Филологическия факултет, утвърдено с протокол № 209/27.05.2019 г. Задачата на становището е да даде оценка за дисертацията на докторантката на посочената тема. Магистър Ирина Митърчева е родена през 1976 г., през 1999 г. е завършила английска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“, понастоящем работи като старши преподавател по английски език в Департамента за езиково и специализирано обучение, Секция по чужди езици на Медицинския университет в Пловдив. Участвала е в редица конференции и семинари, член е на Европейския езиков съвет (CEL/ELC), BETA-IATEFL, EALTHY.

Дисертацията, изготвена под научното ръководство на проф. д-р Иван Чобанов и обемаща 230 комп. стр., се състои от увод, шест подробно разчленени глави и заключение. Изборът на темата според мен е впечатляващ – обхванат е един куриозен в лингвистично отношение ареал, в който доминиращ с 98 % е английският език в своеобразна конкуренция със свои варианти и диалекти редом с реликтни форми на келтски езици, като са приведени статистически данни както за техните носители, така и за носителите на престижния английски език. Докторантката си е поставила за цел да изследва билингвизма и диглосията с оглед на езиковата политика в страните от Обединеното кралство, като анализира в исторически план образователните практики и дейността на културно-просветните институции, породили съвременната уникална езикова ситуация. Формулирала е детайлизирано пет задачи и седем опорни точки като база за изследването. Допълнително в десет точки са изложени хипотези за него. На първо място сред новостите, предлагани в дисертационния труд, се изтъква съпоставителното изследване на измеренията на билингвизма и диглосията в Северна Ирландия, Уелс, Шотландия и Ейре.

В четвърти и пети раздел на втора глава (стр. 37 сл.) докторантката коментира различни дефиниции и класификации на видовете билингвизъм и диглосия. Тя изтъква, че докато *билингвизъм* означава ситуация, в която всички членове на общността могат да използват по независим начин или единия, или другия език, то *диглосията* е ситуация, в която на двата езика се приписват различни равнища на престиж, като на единия се присъжда нисък

престиж, а на другия – висок. При това авторката се придържа към обичайното особено за българската социолингвистика схващане, според което компоненти на диглосията могат да бъдат както *различни езици*, така и *различни съществуващи норми на един и същ език* (книжовен и диалект), респ. *различни стилове на езика* (книжовен и разговорен). Това означава възприемане на т.нар. разширена диглосия (*extended diglossia*) в типологията на Джошуа Фишман вместо първичното съдържание на термина *diglossia*, с който Янис Психарис в унисон с Фъргюсоновата концепция е характеризирал езиковата ситуация в Гърция при паралелното функциониране на катаревуса и димотики. Тази концепция се извява в компетентността на говорещия да преминава от една езикова разновидност на друга (например от баварски диалект на книжовен немски и обратно). По този начин еднозначният в диалектологията термин *диглосия* като умение да се превключва от един езиков код на друг в рамките на една езикова система, в социолингвистиката е трансформиран в означение за наличието на функционална диференциация и оценъчен фактор. Така ясното разграничаване между билингвизъм (реално комуникиране чрез употребата на два различни езика, но не и на два езикови варианта или стила) и диглосия се размива, което дава възможност за условното ѝ свеждане до „социолингвистичен феномен, предполагащ задължителна съзнателна оценка на говорещия за езиците, които владее, по скалата „висок престиж – нисък престиж“.

Този коментар не е укор спрямо дисертантката, а изразяване на моето становище, застъпвано в преподаванията ми по немска диалектология. Тук се опитвам само да проектирам съществуващите проблеми при споменатото превключване от баварски на априорно престижната книжовна норма (за разлика от турски на немски при гастарбайтерите) във Федерална република Германия върху смяната на езиковия код при реализацията на многобройните английски диалекти в посока към британската книжовна норма и обратно, без да се намесва коренно различната ситуация при билингвизма в същинския смисъл на думата с неговите интерференциални и други явления като евентуален предмет например на чуждоезиковото обучение. Във връзка с използването на споменатите в самото заглавие лингвистични термини докторантката прави преглед на по-известните формулировки, напр. мнението на Л. Блумфийлд, че билингвизмът е способност да се комуникира на два езика, които се владеят на равнище роден, както и това на Хауген, Мартине и др. От своя страна тя дефинира билингвизма като социолингвистично явление с оглед на функционирането и взаимодействието между два езика в рамките на един и същ езиков колектив, чиито членове използват тези езици в различни социалнокомуникативни сфери в зависимост от параметрите на речевия акт и в съответствие с колективните норми и ценности. При това изрично биват разграничавани понятията *първи език и доминиращ (доминантен) език* и съответно *втори и субдоминантен (рецесивен) език*.

За трезвото отношение към обекта на изследването и неговата теоретична подплатеност свидетелства издирената и използвана научна литература – около стотина публикации и други източници. Докторантката посочва шест собствени публикации на български и английски език по темата на дисертацията. Авторефератът дава адекватна представа за обемистото научно изследване. Там в седем точки е приложена обобщаваща справка за научните приноси в дисертационния труд преди всичко като първо по рода си подробно социолингвистично съпоставително описание на измеренията на билингвизма и диглосията в Северна Ирландия, Уелс, Шотландия и Ейре. В останалите точки се изброяват анализът на езиковата ситуация и езиковата политика във Великобритания, прегледът на съвременното състояние и функционалността на малцинствените келтски езици в европейски контекст, дидактическата пригодност на изследването, както и възможността резултатите от него да бъдат прилагани като методологична основа за изследване на езиковата ситуация в други страни и да се използват за по-нататъшно съпоставително изследване на вариантите на английския език.

В заключение не мога да не изразя задоволството си, че една българска англицистка се е заела със социолингвистичната задача да изследва билингвизма и диглосията в Северна Ирландия, Уелс, Шотландия и Ейре. В предлагания за защита труд докторантката е вложила набраните по време на професионалната си практика познания и компетентност на зрял изследовател. Независимо, че на места социологичните моменти в изследването като че ли надделяват над лингвистичните, смятам поставените от нея цели за постигнати. Ето защо предлагам на почитаемото жури да присъди на магистър Ирина Георгиева Митърчева образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма по Общо и сравнително езикознание.*

София, юли 2019 г.

(проф. д-р Борис Парашкевов)